

فرماندهی معظم کل قوا: «نیروهای مسلح باید با ثبات در پیشرفت‌ها و افزایش آمادگی‌های خود چنان اقتداری ایجاد کنند که دشمنان حتی جرات نکنند خیال تعرض را به ذهن خود راه دهند». (۱۳۸۹/۱۱/۱۹)

مقاله پژوهشی: تبیین الزام‌های تحقق اصول رهنامه راهبردی نظامی - امنیتی

نیروهای مسلح ج.ا.ایران^۱

امید جعفری‌زاده^۲، حسن کوشا^۳ و صابر قلی‌نژاد^۴

تاریخ پذیرش: ۹۸/۰۳/۱۷

تاریخ دریافت: ۹۷/۱۲/۰۵

چکیده

رهنامه به‌عنوان میثاق مشترک و مجموعه‌ای از اصول و چارچوب‌های ساختاریافته‌ای است که چگونگی فعالیت‌های دفاعی نیروها و سازمان‌ها را در سطوح مختلف تعیین می‌نماید. بنابراین به‌منظور ارتقای اقتدار دفاعی در حوزه نظامی - امنیتی و افزایش توانمندی و کارآمدی نیروهای مسلح، باید رهنامه راهبردی که برگرفته از اصول بنیادین و راهنمای عمل و پشتیبانی نیروهای مسلح باشد، تدوین گردد. آنچه این پژوهش از ابتدا به‌دنبال آن بوده، تبیین الزام‌های مؤثر بر تحقق اصول رهنامه راهبردی نظامی - امنیتی نیروهای مسلح ج.ا.ایران به‌صورت علمی و روشمند است که به‌این منظور در ادبیات پژوهش با گردآوری اطلاعات به روش‌های کتابخانه‌ای و میدانی به مفهوم‌شناسی، مبانی نظری و گردآوری محتوای مرتبط با الزام‌های تحقق رهنامه راهبردی نظامی - امنیتی نیروهای مسلح ج.ا.ایران پرداخته شد. سپس داده‌های گردآوری شده حاصل از تکمیل پرسشنامه‌های توزیع‌شده میان صاحب‌نظران، از راه نرم‌افزارهای آماری موردآزمون قرار گرفته و ۷۱ الزام به‌عنوان الزام‌های مؤثر بر تحقق اصول رهنامه راهبردی نظامی - امنیتی نیروهای مسلح ج.ا.ایران تعیین و تبیین گردید.

واژگان کلیدی: رهنامه راهبردی، اصول، الزام‌ها، نظامی - امنیتی، نیروهای مسلح.

۱. این مقاله برگرفته از مطالعه گروهی با عنوان «تدوین رهنامه راهبردی دفاع ملی ج.ا.ایران با رویکرد نظامی - امنیتی» در دانشکده دفاع ملی دانشگاه و پژوهشگاه عالی دفاع ملی و تحقیقات راهبردی می‌باشد.

۲. دانش‌آموخته دکترای جغرافیای سیاسی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی. jafarizadehomid@gmail.com

۳. دانشجوی دکترای مدیریت راهبردی نظامی، دانشگاه و پژوهشگاه عالی دفاع ملی و تحقیقات راهبردی (نویسنده مسئول). hassankoosha1372@gmail.com

۴. دانشجوی دکترای مدیریت راهبردی نظامی، دانشگاه و پژوهشگاه عالی دفاع ملی و تحقیقات راهبردی. hosinabase@gmail.com

مقدمه

آموزه‌های موجود و تجربه‌های گذشته با توجه به سرعت تحولات بنیادین و ویژگی‌های نبردهای محتمل آینده، پاسخگوی مأموریت نیروهای مسلح نیست. بنابراین، به منظور افزایش توانمندی و کارآمدی نیروهای مسلح در مناطق راهبردی انقلاب اسلامی و همچنین ارتقای اقتدار دفاعی در حوزه نظامی - امنیتی، باید رهنامه راهبردی که برگرفته از اصول کلی و بنیادین، راهنمای عمل و پشتیبانی در طرح‌ریزی و عملیات نیروهای مسلح در حوزه نظامی - امنیتی است، تدوین گردد. چنین رهنامه‌ای به عنوان راهنمای مشترک و مجموعه‌ای از اصول و چارچوب‌های ساختاریافته‌ای است که چگونگی فعالیت‌های دفاعی نیروها و سازمان‌ها را در سطوح مختلف تعیین می‌نماید. از طرفی با توجه به اصول بنیادین گفتمان انقلاب اسلامی که رویکرد خوداتکایی و ایجاد توانمندی داخلی و مقابله با سلطه استکبار جهانی و دفاع از مستضعفین و مظلومین را دنبال می‌کند، می‌بایستی نسبت به تدوین رهنامه دفاعی گام‌های مناسبی برداشته شود، به گونه‌ای که در سطح ملی، اصول و مبانی پایه و قواعد کلی برقراری، حفظ و استمرار دفاع ملی را در تمامی ابعاد و در شرایط مختلف در هنگام جنگ و صلح در کشور بیان نموده و چگونگی استفاده از نیروهای نظامی و انتظامی را در برقراری و حفظ امنیت داخلی و خارجی تعیین نماید.

بنابراین انجام تحقیقاتی از این دست ضمن اینکه باعث رشد و تربیت نیروهای مسلح، متناسب با نیازمندی‌های عملیاتی حال و آینده گردیده، یک چارچوب حساب‌شده و مشخص برای تمامی فعالیت‌های نظامی - امنیتی آن‌ها تعیین کرده و بستر لازم جهت تجدید ساختارها، نظام آموزشی، تجهیزات، سازمان و برنامه‌های راهبردی را فراهم می‌کند. همچنین با توجه به اینکه فقدان رهنامه بیان‌شده باعث غافلگیری نیروهای مسلح در موقعیت‌های مختلف و افزایش هزینه‌های سنگین بر آن‌ها می‌گردد، پرداختن به این تحقیق یک ضرورت اجتناب‌ناپذیر می‌باشد.

۱. کلیات

۱-۱. بیان مسئله

جهت افزایش توانمندی و کارآمدی نیروهای مسلح در مناطق راهبردی انقلاب اسلامی و به منظور ارتقای اقتدار دفاعی در حوزه نظامی - امنیتی، باید رهنامه راهبردی که برگرفته از اصول کلی و بنیادین، راهنمای عمل و پشتیبانی در طرح ریزی و عملیات نیروهای مسلح در حوزه نظامی - امنیتی است، تدوین گردد که چنین رهنامه‌ای به عنوان راهنمای مشترک و مجموعه‌ای از اصول و چارچوب‌های ساختاریافته‌ای است که چگونگی فعالیت‌های دفاعی نیروها و سازمان‌ها را در سطوح مختلف تعیین می‌نماید.

از آنجایی که در نیروهای مسلح ج.ا.ایران رهنامه‌ای متناسب با نیازهای حال و آینده تهیه نگردیده، بنابراین مسئله اصلی تحقیق حاضر استخراج و تبیین الزام‌های تحقق اصول رهنامه راهبردی نظامی - امنیتی نیروهای مسلح ج.ا.ایران به صورت علمی و روشمند است.

۲-۱. اهمیت و ضرورت تحقیق

انجام این تحقیق از آن جهت دارای اهمیت است که با تدوین رهنامه راهبردی نظامی - امنیتی نیروهای مسلح ج.ا.ایران، مزیت‌های زیر به دست می‌آید:

(۱) به هم‌افزایی، هماهنگی و درک مشترک نیروهای مسلح جهت انجام مأموریت‌های محوله کمک می‌کند.

(۲) نیروهای مسلح متناسب با نیازمندی‌های صحنه‌های عملیاتی حال و آینده تربیت می‌گردد.

(۳) برای فعالیت‌های نظامی - امنیتی چارچوبی مشخص تعیین می‌گردد.

(۴) غافلگیری نیروهای مسلح در موقعیت‌های مختلف کاهش می‌یابد.

انجام ندادن این تحقیق، موجب خواهد شد تا در کنار عدم حل مسئله تحقیق، کاستی‌ها و ضعف‌های ناشی از عدم برخورداری از مزیت‌های مورد اشاره در بالا در اجرای مأموریت نیروهای مسلح به وجود آید.

۳-۱. پیشینه تحقیق

پیشینه‌یابی تحقیق، از راه مراجعه و بررسی منابع مرتبط در «مرکز راهبردی رهنامه‌ها و آیین‌نامه‌های نیروهای مسلح»، «دانشگاه و پژوهشگاه عالی دفاع ملی و تحقیقات راهبردی (کتابخانه و مخزن رساله‌ها)»، «دافوس آجا»، «دافوس سپاه»، «مرکز راهبردی سپاه»، «دانشگاه امام حسین (ع)» و «دانشگاه مالک اشتر» انجام شده است. بنابراین در مراکز یادشده هیچ‌گونه تحقیق مشابه با عنوان این تحقیق مشاهده نگردید، برخی از تحقیق‌های صورت گرفته که به‌نوعی با کلیدواژه‌های این تحقیق مرتبط می‌باشند به شرح زیر هستند:

(۱) «نقد و بررسی رهنامه پیشگیرانه و احتمال اعمال آن علیه ج.ا.ایران». (مطالعات گروهی دانشگاه و پژوهشگاه عالی دفاع ملی و تحقیقات راهبردی، دانشکده دفاع ملی، دوره ۱۶ دفاع ملی و دوم سیاست دفاعی، ۱۳۹۲)

(۲) «تدوین دکتترین‌های عملیاتی نیروهای زمینی ج.ا.ایران در نبرد هم‌طراز و ناهم‌طراز و بررسی شباهت‌ها و تفاوت‌های آن‌ها». (مطالعات گروهی دانشگاه عالی دفاع ملی، دانشکده دفاع ملی، دوره نهم مدیریت راهبردی، ۱۳۹۳)

(۴) «طراحی رهنامه بازدارندگی همه‌جانبه ج.ا.ایران در چشم‌انداز بیست‌ساله کشور». (قنبری جهرمی، ۱۳۹۴)

(۵) «رهنامه نظامی نیروهای مسلح ج.ا.ایران». (پورشاسب، ۱۳۸۶)

۴-۱. سؤال‌های تحقیق

۴-۱-۱. سؤال اصلی

الزام‌های تحقق اصول رهنامه راهبردی نظامی - امنیتی نیروهای مسلح ج.ا.ایران چیست؟

۴-۱-۲. سؤال فرعی

الزام‌های تحقق اصول رهنامه راهبردی نظامی - امنیتی برای جهت‌دهی مناسب به رفتار نیروهای مسلح ج.ا.ایران در ابعاد مختلف (ساختار، سازمان، نیروی انسانی، تجهیزات، تسلیحات، آموزش و ...) چگونه است؟

۵-۱. هدف‌های تحقیق**۱-۵-۱. هدف اصلی**

استخراج و تبیین الزام‌های تحقق اصول رهنامه راهبردی نظامی - امنیتی نیروهای مسلح ج.ا.ایران.

۲-۵-۱. هدف فرعی

تعیین الزام‌های تحقق اصول رهنامه راهبردی نظامی - امنیتی برای جهت‌دهی مناسب به رفتار نیروهای مسلح در ابعاد مختلف (ساختار، نیروی انسانی، تجهیزات، آموزش و ...).

۶-۱. روش تحقیق

تحقیق حاضر از نوع توسعه‌ای - کاربردی، روش آن توصیفی - تحلیلی و از نوع موردی زمینه‌ای بوده و با توجه به اینکه در این تحقیق از داده‌های کمی و کیفی استفاده شده، رویکرد آن آمیخته می‌باشد. روش گردآوری اطلاعات نیز کتابخانه‌ای و میدانی می‌باشد؛ ابزار گردآوری داده‌ها در روش کتابخانه‌ای مبتنی بر مطالعه کتاب‌ها و مقاله‌های علمی پژوهشی و بررسی اسناد و مدارک دست‌اول با استفاده از روش فیش‌برداری بوده و در روش میدانی از نشست‌های خبرگی و مصاحبه با خبرگان و توزیع پرسشنامه میان صاحب‌نظران استفاده شده است.

جامعه آماری صاحب‌نظر و خبره در نشست‌های خبرگی ۱۲ نفر و جامعه آماری صاحب‌نظر برای پاسخ به پرسشنامه تحقیق با توجه به محدودیت‌های موجود ۶۸ نفر با برخورداری از ویژگی‌های زیر برآورد شده است.

(۱) آشنایی با مأموریت و ساختار نیروهای مسلح ج.ا.ایران؛

(۲) آشنایی با مفاهیم رهنامه راهبردی نظامی - امنیتی نیروهای مسلح ج.ا.ایران؛

(۳) دارای حداقل جایگاه شغلی ۱۸ به بالا در نیروهای مسلح و در دستگاه‌های کشوری دارای جایگاه راهبردی معادل؛

(۴) آشنایی با امور دفاعی و امنیتی و دارای تحصیلات کارشناسی ارشد به بالا.

این تحقیق از نظر قلمرو موضوعی در چهارچوب تبیین رهنامه راهبردی نظامی - امنیتی نیروهای مسلح ج.ا.ایران صورت گرفته و از نظر قلمرو زمانی تا افق سند چشم‌انداز ۱۴۰۴ با فرض ثبات نسبی در شرایط محیطی قابل بهره‌برداری بوده و از نظر قلمرو مکانی مشتمل بر محیط فعالیت و حوزه نفوذ مأموریت نیروهای مسلح ج.ا.ایران در سطح ملی و منطقه غرب آسیا می‌باشد. همچنین برای تجزیه و تحلیل داده‌های گردآوری شده، ضمن استفاده از روش تحلیل محتوا به صورت کیفی، با بهره‌گیری از نظر خبرگان در جلسه‌های نشست خبرگی از روش‌های کمی آماری توصیفی جدول‌های توزیع فراوانی برای تشریح و تبیین پاسخ‌های داده شده به سؤال‌های پرسشنامه تحقیق نیز استفاده گردید. همچنین از آزمون کای^۲ برای اطمینان از معناداری پاسخ جامعه نمونه آماری و از آزمون فریدمن برای رتبه‌بندی داده‌ها استفاده شده است.

پرسشنامه در قالب ۷۱ سؤال بسته و یک سؤال باز پیرامون الزام‌های مؤثر در تحقق اصول سیزده‌گانه رهنامه راهبردی نظامی - امنیتی تهیه و سپس در ۴ نوبت در قالب جلسه‌های نشست خبرگی با گرفتن نظر افراد خبره و صاحب‌نظر نسبت به اصلاح شکلی و محتوایی آن اقدام و میان ۶۸ نفر جامعه نمونه آماری توزیع و نظرهای آن‌ها دریافت شد. بنابراین با توجه به مراحل بالا، پرسشنامه تحقیق حاضر از اعتبار و روایی بالایی برخوردار می‌باشد. همچنین برای تعیین پایایی پرسشنامه تحقیق از آزمون آلفای کرونباخ استفاده گردید و پایایی معادل ۰/۸۹۳، اندازه‌گیری شد که با توجه به اینکه ضریب آلفای کرونباخ بزرگ‌تر از ۰/۷۵، می‌باشد، نشان‌دهنده پایایی بالای پرسشنامه تحقیق حاضر است.

۲. ادبیات و مبانی نظری تحقیق

۲-۱ مفهوم رهنامه

«رهنامه» در لغت به شکل‌های گوناگونی از جمله دیدگاه، الگو، بیانیه، اصول، نظریه، خط‌مشی، چگونگی عمل، راهنما، روش و ده‌ها عنوان دیگر تعریف گردیده

است. (عبداله‌خانی، ۱۳۸۳: ۳۲) معادل این لغت در زبان فارسی واژه «آیین» است که دارای معانی دستور، روش، رسم، عادت، نظم و قاعده، سنت و کیش می‌باشد. (پورشاسب، ۱۳۸۶: ۲۲) رهنامه، چارچوبی برای سازمان‌ها در سطوح مختلف به وجود می‌آورد که براساس آن می‌توان راهبردها، خط‌مشی‌ها، طرح‌ها و رهنمودهای کارآمدی را جهت دستیابی به حداکثر کارایی و اثربخشی نیروهای سازمان در شرایط و پیشامدهای مختلف توسعه داده و تدوین کرد. به این ترتیب وجود یک رهنامه دقیق و کارآمد می‌تواند چارچوبی اثرگذار را در تمام سطوح یک سازمان به وجود آورد. چنین چارچوبی از یک سو باعث ایجاد وحدت رویه در فرماندهی و یکپارچگی سراسری در سازمان گردیده و از سوی دیگر، به دلیل وجود رهنامه به عنوان یک مرجع قابل اطمینان، فرماندهان را در تصمیم‌گیری کارآمد و درست، برنامه‌ریزی مؤثر و اجرای دقیق مأموریت‌ها و هدف‌های سازمانی کمک می‌نماید. افزون‌بر این، رهنامه به عنوان میثاق مشترک تمام نیروهای سازمان، ارزش‌ها و معیارهای مشترکی را برای تمامی آن‌ها فراهم کرده و به این ترتیب کارایی نیروها و اتحاد میان آن‌ها را افزایش می‌دهد. (شاه‌محمدی، ۱۳۹۳: ۴۹)

۲-۲. رهنامه راهبردی دفاعی

این رهنامه مرجع و مأخذ رهنامه‌های نظامی بوده و شاکله آن نمایش قدرت ملی، قدرت نظامی، ایجاد توان پاسخ‌دهی به تهدیدها و آمادگی تداوم نبرد در گستره جغرافیایی کشور است. در این رهنامه، سیاست کشور، هرگونه تهاجم یا تجاوزی را علیه سایر کشورها منع نموده و نیروهای مسلح فقط در برابر هرگونه تجاوز یا حمله دشمن اقدام می‌نمایند. در این رهنامه به‌طور معمول نیروهای خودی با بهره‌گیری از توان نظامی و سایر امکانات کشور تلاش در دفع حمله و تجاوز می‌نمایند. بهره‌گیری از عمق راهبردی کشور و مناطق برترساز و همچنین تکیه بر نیروی انسانی متعهد و آموزش‌دیده از عوامل اصلی چنین دفاعی به‌شمار می‌روند. این رهنامه طرح‌های نظامی را در جهت دفاع از مرزها و مراکز حساس و حیاتی کشور متمرکز می‌سازد. (دانش‌آشتیانی، ۱۳۸۳: ۴۲)

۲-۳. رهنامه نظامی

عبارت است از مجموعه نظریه‌هایی که محیطی را که باید نیروهای مسلح در آن عمل کنند توصیف می‌نماید و روش‌ها و شرایط به‌کارگیری آن نیروها را تعیین می‌کند. (نوروزی، ۱۳۸۵: ۱۴۶) بنابراین رهنامه نظامی سعی می‌کند بر اساس اندیشه نظامی، تصویری از آینده ارائه داده و خود بر اساس آن تصویر، ما را راهنمایی می‌کند. رهنامه نظامی باید دارای چنان منطقی باشد که پاسخگوی مؤثری به نیازها بوده و ضمن استحکام در مقابله با تغییرات اجتناب‌ناپذیر، قابل انعطاف هم باشد و در اصل رهنامه نظامی به منظور برقراری تناسب میان کارکردهای نیروهای نظامی از یک سو و هدف‌های سیاسی از سوی دیگر تبیین می‌گردد. از این رو، شیوه‌ای که نیروهای مسلح آموزش می‌بینند، سازماندهی می‌شوند و عملیات نظامی انجام می‌دهند به وسیله رهنامه نظامی تعیین می‌گردد. پس رهنامه نظامی، هدایت‌کننده ساختار نظامی، نظام آموزشی و رفتار سازمانی نیروها نیز می‌باشد. (قبری‌جهرمی، ۱۳۹۴: ۴۳)

۲-۴. رهنامه امنیتی

رهنامه امنیتی، اصول و قواعدی بنیادین و هدایت‌گر است که مبتنی بر رهنامه امنیت ملی و بر پایه نظریه‌ها، باورها و ارزش‌های حفظ‌محور حاکمیت نظام (امنیت عمومی، امنیت داخلی و انتظامی ملی) و بر پایه اندیشه رهبران و مسئولان عالی‌رتبه امنیتی کشور و در پشتیبانی از سیاست‌های امنیت ملی و منافع حیاتی کشور تبیین یا تدوین شده و موجب هماهنگی و همسوسازی در تصمیم‌گیری‌های امنیتی و هدایت طرح‌ها، برنامه‌ها و فعالیت‌های بخش‌های امنیتی و انتظامی به منظور رسیدن به هدف‌های امنیتی کشور می‌گردد. (توحیدی، ۱۳۹۱: ۱۰)

۲-۵. اصول

اصول قواعد مسلطی هستند که بر رفتار و کردار ملی حکم فرماست؛ یعنی یک عقیده یا اعتقادی که بر شیوه زندگی یک ملت نفوذ هدایت‌کننده‌ای دارد. اصول، قواعد کلی و

حقایق مسلم حاکم بر نظام و عملکرد یک سازمان و به کاربردن به جا و به موقع آن‌ها در طراحی، برنامه‌ریزی و اجراست. (نوروزی، ۱۳۸۵:۱۱۲) اصل یا ریشه، در لغت پایین‌ترین جزء هر چیزی است که سایر اجزای شی به آن محتاج بوده، اما خود به چیزی محتاج نیست. در شرع، اصل چیزی است که چیزهای دیگر بر آن بنا می‌شوند؛ یعنی چیزی است که حکم آن به خودی خود ثابت بوده و امور دیگر به وسیله آن اثبات می‌شوند. اصل آغاز هر چیزی یا ابتدای ظهور و پیدایش آن است. اصل، یک واقعیت ابتدایی است که تغییر کرده و پدیده دیگر از آن به وجود آمده است. اصل به معنی قاعده و دستور است. (قنبری‌جهرمی، ۱۳۹۴: ۲۰-۱۹)

۲-۶. الزام‌ها

همیشه اجرای سندهای راهبردی از تدوین آن دشوارتر است. جهت اجرای سند راهبردی تدوین شده و پیاده‌سازی آن در سازمان، وجود بسترهای مناسب و منطبق با آن نیاز است. بنابراین، می‌بایست الزام‌های تحقق سند راهبردی آماده و زمینه‌آجری شدن آن فراهم شود. الزام‌ها، به مجموعه‌ای از اقدام‌ها، ضوابط، فرایندها و تصمیم‌هایی گفته می‌شود که زمینه‌بسترسازی تحقق سند را در حوزه‌های حقوقی، ساختاری، روشی، مالی، منابع انسانی، فرهنگ‌سازی، مدیریتی، اجرایی، نظارتی و ارزیابی را با سازمان‌دهی، بسیج منابع، هدایت و رهبری در سطح سازمان فراهم می‌سازد. (ورزشکار، ۱۳۹۰: ۴۵)

۳. یافته‌های تحقیق و تجزیه و تحلیل آن‌ها

۳-۱. اندیشه‌ها و دیدگاه‌های نظریه‌پردازان نظامی

در موضوع جنگ، حمله، دفاع و تسلیحات و علوم و فنون مربوط به آن، اندیشمندان و نظریه‌پردازان زیادی در طول تاریخ، به دنبال کشف اصول اساسی و بنیادی هنر جنگیدن بوده‌اند. مائو می‌گوید: «در هر حال تاریخ به ما می‌آموزد تا زمانی که قدرت از دهانه لوله تفنگ خارج می‌شود، همه کشورها ناگزیرند برای دفاع از منافع ملی خود آمادگی لازم و کافی را در برابر تهدیدهای احتمالی داشته باشند.» (جمالی و رستمی، ۱۳۸۱: ۲۲)

به عقیده «کوروش» مهارت در صف‌آرایی جنگی منحصر به این نیست که فرمانده سپاه ستون خود را در جبهه‌ای طولانی بگستراند، بلکه مهارت فرماندهی را در این می‌دانست که آرایش مناسب و سریع به ستون خود داده و صف‌های مختلف را در محلی مستقر سازد که با سرعت زیاد و قدرت کافی در مقام تعرض یا دفاع برآمده و ضربه قطعی بر دشمن وارد آورد. کوروش در آرایش سپاه خود بنا بر مقتضیات محل و وضع دشمن، نظری تیزبین و مهارتی خاص داشته و در همه صحنه‌های کارزار با اصالت فکر و اراده تزلزل‌ناپذیر به مقابله می‌پرداخته و هیچ فرصتی را از دست نمی‌داده است. (جمشیدی، ۱۳۸۳: ۱۱۶)

«ماکیاولی» در کتاب «شهریار» می‌نویسد: «پس شهریار نباید هیچ‌گاه از اندیشه کارآزمایی برای جنگ آسوده باشد و به‌هنگام صلح می‌باید سخت‌تر در اندیشه آن باشد تا به‌هنگام جنگ و این کارآزمایی بر دو گونه است: عملی و نظری. شهریار خردمند باید این اصول را فراچشم داشته و در روزگار صلح بیکار ننشیند، بلکه از آن نیک بهره‌گیرد تا به روزگار جنگ درنماند». (جمشیدی، ۱۳۸۳: ۵۵۴)

«کلوزویتس» معتقد است که آتش جنگ ابتدا باید در مردم شعله‌ور شود، پیروزی و موفقیت در جنگ نیز بستگی به فرمانده و ارتش آن داشته و هدف‌های سیاسی در رابطه تنگاتنگ با یکدیگر قرار دارند. (مطالعات گروهی دانشگاه عالی دفاع ملی، ۱۳۹۰: ۱۴۲)

۲-۳. مبانی و عوامل مؤثر در تدوین رهنامه راهبردی نظامی - امنیتی نیروهای مسلح

ج.ا.ایران

با بررسی‌های انجام شده در قالب مطالعات گروهی پیش‌گفته، مهم‌ترین عواملی که در تدوین رهنامه راهبردی نظامی - امنیتی نیروهای مسلح ج.ا.ایران، تأثیر دارند، عبارتند از:

۱-۲-۳. مبانی و اندیشه‌های دینی

قرآن کریم انگیزه‌های جنگ و هدف‌های آن را در سه قالب کلی زیر بیان نموده که در هر سه قالب می‌توان با بهره‌گیری از آیه‌های قرآنی، نهج‌البلاغه، سنت، مطالعه جنگ‌های صدر اسلام و شناخت کامل شرایط و مقتضیات، نسبت به تدوین آیین و رهنامه (که برخی

از صاحب نظران مسلمان نظامی از آن به عنوان مبانی و اصول هنر جنگ یاد می کنند، اقدام نمود. به عبارتی، با وجود تأکید اسلام بر دفاع، در شرایط مقید (نظیر کمک به گروهی دیگر از مسلمین که زیر ستم بوده و یا هنگامی که مسلمانان مطلع شده اند دشمن می خواهد به آن ها حمله نماید)، می توان با اندیشه هجومی نسبت به جنگ با دشمن اقدام نمود. (پورشاسب، ۱۳۸۶: ۶۵)

۳-۲-۲. اندیشه دفاعی - امنیتی حضرت امام خمینی^(ره) و تدابیر مقام معظم رهبری و فرماندهی معظم کل قوا^(مدظله العالی)

امام خمینی^(ره) هم به عنوان یک اندیشمند و صاحب نظر برجسته در اندیشه فقهی نظامی و هم به عنوان فرمانده کل نیروهای مسلح پس از پیروزی انقلاب اسلامی و هم به عنوان رهبری کننده یکی از بزرگ ترین جنگ های جهان، اصولی را مورد نظر قرار داده اند. برخی از این اصول عبارتند از:

ایمان به هدف که همان هدف متعالی و مقدس «جهاد فی سبیل الله» است، اطاعت از فرماندهی، تمرکز قوا، تکیه بر امدادهای الهی، اتکای بر مردم (مردمی بودن جنگ)، خودباوری، خوداتکایی و فقدان وابستگی در رزم و جهاد، اصل اخلاق جنگی و اخلاق در جنگ که تکیه بر ارزش ها و معنویات و حفظ سلامت فکری، روحی و جسمی نیروها می باشد، وحدت میان قوای نظامی و نیز میان قوای نظامی و مردمی، جنگ اعتقادی (جنگ در راه آرمان و اعتقادهای والا)، نفی هرگونه سلطه غیرخدایی، توجه به اسلحه و فناوری به عنوان ابزار یعنی سلاح و صلاح (اسلحه باید در دست انسان صالح باشد)، نفی جنگ هسته ای و تکیه بر جنگ متعارف، نگرش تکلیفی و مسئولیتی، تکیه بر نقش اساسی انسان، باور، اراده و عمل، نفی یأس و ناامیدی، استفاده از تجربه های دیگران، اطلاعات و آمادگی و برنامه ریزی. (جمشیدی، ۱۳۸۰: ۶۰۰-۵۹۹)

همچنین در این راستا فرماندهی معظم کل قوا حضرت امام خامنه ای^(مدظله العالی) می فرمایند: «ما اهل تجاوز به هیچ ملتی و هیچ کشوری نیستیم؛ ما هرگز اقدام به جنگ خونین نمی کنیم - ملت ایران این را به اثبات رسانده است - اما ما ملتی هستیم که هرگونه

تجاوز را، بلکه هرگونه تهدید را، با استواری و با قدرت کامل پاسخ خواهیم داد». از سوی دیگر، عنوان‌هایی چون: زنده نگه داشتن روحیه بسیجی، استمرار عداوت و عناد دشمن، اشراف اطلاعاتی (اطلاع از طرح دشمن)، اصل ایستادگی و مقاومت و عدم تسلیم، دفاع از امنیت، دفاع مردمی و بسیج ارتش بیست‌میلیونی، نمایش قدرت دفاعی، آمادگی دفاعی نیروهای مسلح، استحکام ساخت داخلی، پای فشردن بر دفاع از حق، مرعوب نشدن در برابر دشمن، تهدید در مقابل تهدید، آمادگی دفاعی جامعه انقلابی، قدرت دفاع همه‌جانبه (نظامی، سیاسی، اقتصادی و فرهنگی - اجتماعی)، بیداری و عدم غفلت در برابر دشمن، موازنه تهدید افزون بر موازنه قدرت و...، از جمله مفاهیم رهنامه‌ای هستند که در اندیشه دفاعی فرمانده معظم کل قوا در قالب تدابیر، فرامین و سخنرانی‌های ایشان اشاره شده است. (حدیث ولایت، ۱۳۸۹)

۳-۲-۳. اسناد بالادستی

از جمله مواردی که در تدوین رهنامه نظامی - امنیتی باید به دقت مورد توجه قرار گیرد، اسناد بالادستی مانند فرامین و تدابیر فرماندهی معظم کل قوا، سیاست‌های کلی نظام، سیاست‌های دفاعی - امنیتی کشور، رهنامه‌های امنیت ملی و دفاعی - امنیتی کشور، سند چشم‌انداز کشور و نیروهای مسلح، رسالت و مأموریت نیروهای مسلح، قانون اساسی، قوانین و مقررات نیروهای مسلح و... می‌باشد.

۳-۲-۴. تجربه جنگ‌های گذشته و دفاع مقدس

یکی از عوامل مهم و اثرگذار در تدوین رهنامه راهبردی نظامی - امنیتی، مطالعه جنگ‌های معاصر است. در واقع، بدون مطالعه و بررسی جنگ‌های دوران معاصر نمی‌توان بسیاری از عوامل و مؤلفه‌های مهم و اثرگذار را مورد توجه قرار داد. جنگ‌های این دوره شامل جنگ جهانی دوم، جنگ کره، جنگ ویتنام، جنگ اعراب و رژیم صهیونیستی (جنگ ۱۹۶۷ و ۱۹۷۳)، تهاجم شوروی به افغانستان (دسامبر ۱۹۷۹)، جنگ تحمیلی عراق علیه ج.ا.ایران (۱۹۸۰ الی ۱۹۸۹)، جنگ خلیج فارس (۱۹۹۱)، جنگ در سومالی، دخالت نظامی

ناتو در کوزوو، جنگ آمریکا علیه افغانستان (۷ اکتبر ۲۰۰۱)، جنگ آمریکا علیه عراق (۲۰۰۳) و جنگ ۳۳ روزه رژیم صهیونیستی علیه حزب الله لبنان می باشد. یکی از صحنه های مهم یادگیری و تجربه برای بشر در طول تاریخ، وقوع جنگ ها و نتایج به بار آمده از آن هاست. یادکردن از تلخی ها و شیرینی های دوران جنگ، می تواند به انسان ها و دولت ها برای جلوگیری از حوادث مشابه در زندگی و تاریخ خود، کمک کند. خداوند می فرماید: «وَ ذِکْرٍ فَإِنَّ الذِّکْرَی تَنْفَعُ الْمُؤْمِنِیْنَ: تذکر و پند بده که یادآوری، مؤمنان را سود بخشد». براین اساس جنگ عراق با ایران، درس بزرگی از تجربه را برای دو ملت فراهم آورده که با مطالعه آن هر دو ملت می توانند از واگرایی دوری گزیده و به سمت همگرایی و همکاری و همراهی جلو روند. جنگ عراق و ایران، میان دو قدرت متعارف نظامی روی داد که بخشی از سرزمین های جغرافیایی اطراف مرزهای ایران و عراق را درگیر صحنه عملیاتی درگیری های نظامی نمود. دوران جنگ، درس های مهمی را برای آینده ایران و مردم دو کشور، از خود بر جای گذاشته است. (نیکجو و آقابابایی، ۱۳۸۵: ۲۰۲-۲۰۱)

۳-۲-۵. ماهیت جنگ آینده

جنگ آینده که در پیش روی جوامع بشری قرار داشته، ضمن تمایز و تفاوت نسبی در عناصر و ارکان و اهداف جنگ، نسبت به گذشته دارای ابعادی فراتر از جنگ نظامی صرف و بر رهنامه های نوین متکی بوده (افزایش عامل اقتصادی، سیاست، فرهنگ، فناوری نوین و غیره) و نقش عواملی چون دورایستایی، گسترش صحنه جغرافیا، سیالیت صحنه نبرد، کاهش زمان چرخه اقدام، شبکه محوری، استقرار دوردست، انطباق سطوح راهبردی، عملیاتی و راهکنشی، کاهش تلفات و خسارت ها و غیره را برجسته تر می کند. جنگ آینده جنگی است که بالاترین قدرت نظامی فناورانه جهان در آینده برای تحقق هدف ها و تحمیل اراده خود به صورت نظامی و غیرنظامی علیه جوامع بشری در آینده را اعمال می کند. این جنگ از نظر ماهیت، مشخصات و ویژگی ها با جنگ های گذشته و حال تفاوت و تمایز نسبی داشته و نسل یا دوره ای جدید از جنگ را شکل خواهد داد. جنگ آینده ترکیبی است از روش های غیرسستی جنگ، فناوری بالا، تسلیحات و تجهیزات فوق مدرن و

اطلاعات که در مجموع صحنه های جنگ آینده را شکل خواهند داد. جنگ آینده روندی از شورش های خیابانی تا جنگ های خیالی و نبرد در فضاست. در جنگ آینده نیروی انسانی همچنان حرف اول را خواهد زد، اما این نیرو در جنگ آینده فردی است که به همراه سایر نیروهای نظامی به یک شبکه اطلاعاتی وصل بوده که از اوضاع میدان نبرد اطلاع کامل دارد. (نظامی پور و امیرشجاعی، ۲۵:۱۳۹۳)

۳-۲-۶. برآورد تهدیدهای دفاعی - امنیتی ج.ا.ایران

تهدیدهای امنیتی در هر کشوری تابعی از شرایط سیاسی، اجتماعی و اقتصادی است. کشورهایی که در فرایند تحولات سیاسی افراطی قرار می گیرند، به گونه ای اجتناب ناپذیر از گفتمان امنیتی افراطی بهره خواهند گرفت. در غیر این صورت، با جلوه هایی از ناکارآمدی، گسترش بحران و فرسایش قدرت روبه رو می شوند. مهم ترین موضوع آسیب شناسی امنیت ملی ج.ا.ایران این است که در دوران پس از پیروزی انقلاب اسلامی با خلأ امنیتی روبه رو شد. تهدیدهای ترکیبی نشان می دهد سطوح مختلفی از تهدید و کنش ضدامنیتی علیه ج.ا.ایران در دوره های مختلف تاریخی شکل گرفته است. (Takeyh, 2006:115)

۳-۲-۷. مطالعه محیط داخلی

در مطالعه محیط داخلی بررسی نقاط قوت و ضعف کشور از جایگاه مهمی برخوردار است. مهم ترین و برجسته ترین نقاط قوت و وجه تمایز ایران پس از انقلاب اسلامی عبارتند از: برخوردار از نظام مبتنی بر ولایت فقیه، بالابودن آستانه تحمل، استقلال در حوزه های سیاسی، فرهنگی، نظامی و اقتصادی، برخوردار از تجربه های دفاع مقدس، موقعیت ممتاز ژئوپلیتیکی، رویکرد استقلال علمی، فنی و صنعتی، برخوردار از الهام ها و پیام های معنوی و آزادی بخش، درگیر شدن با بزرگ ترین قدرت نظامی، سیاسی و اقتصادی جهان، برخوردار از نیروهای جوان و علاقه مند به مهارت ها و توانمندی های سایبری، جهت گیری خودکفایی، برخوردار از نیروی بسیج و مردمی بودن نظام. همچنین نقاط ضعف شامل مواردی از قبیل تراکم زیرساخت های ملی در مناطق ویژه جغرافیایی، ضعف و

سوءمدیریت بحران، آسیب‌پذیری در حوزه سایبری و در برابر تهدیدهای زیستی. (مطالعات گروهی دانشگاه عالی دفاع ملی، ۱۳۹۷:۱۹۳-۱۸۳)

۳-۲-۸. مطالعه محیط خارجی

مهم‌ترین و برجسته‌ترین نقاط قوت و وجه تمایز دشمن در مطالعه محیطی عبارتند از: برخوردار از تسلیحات دقیق، متنوع، مخرب، قدرت نظامی و هوایی برتر، برخوردار از قدرت جنگ اطلاعاتی^۱، سایبری^۲، الکترونیکی^۳ و الکترومغناطیسی، برخوردار از قدرت بالای علمی، اقتصادی، سیاسی و فرهنگی در سطح جهان، برخوردار از توان ائتلاف‌سازی و همراه‌سازی سایر کشورها در تحقق هدف‌ها و منافع، توانا در حمله به هدف‌ها در بیشتر شرایط محیطی و جغرافیایی، اشراف بر شبکه‌های ارتباطاتی و اطلاعاتی جهان، برخوردار از حمایت‌ها و لابی‌های سازمان‌های بین‌المللی، برخوردار از متحدین منطقه‌ای و جهانی، توانا در مدیریت ادراک و عملیات روانی، رویکرد دشمن در حداکثر استفاده از سلاح‌های هوشمند، دقیق و نفوذکننده، توان حمایت و استفاده از گروه‌های مخالف و معارض به‌طور هم‌افزا با سایر تهدیدها، توانا در انجام جنگ زیستی و توانا در انجام جنگ‌های بی‌قاعده. (مطالعات گروهی دانشگاه عالی دفاع ملی، ۱۳۹۷:۲۰۱-۱۹۳)

۳-۳. استخراج مفاهیم رهنامه‌ای

برابر مبانی نظری و مطالعات گروهی پیش‌گفته و بررسی اسناد و مدارک موجود و باتوجه به نشست خبرگی و گرفتن نظر برخی از صاحب‌نظران مرتبط با موضوع، هفت عامل زیر به‌عنوان عمده‌ترین عوامل مؤثر بر تدوین اصول رهنامه راهبردی نظامی-امنیتی نیروهای مسلح ج.ا.ایران تعیین گردید:

(۱) مبانی و اندیشه‌های دینی؛

1. Information Warfare
2. Cyber Warfare
3. Electronic Warfare

- (۲) اندیشه‌های دفاعی - امنیتی و فرامین امامین انقلاب اسلامی؛
- (۳) اسناد بالادستی (قانون اساسی، سیاست‌های کلی نظام، سیاست‌های دفاعی - امنیتی، رهنامه‌های ملی و دفاعی - امنیتی، سند چشم‌انداز کشور و نیروهای مسلح، رسالت، مأموریت و قوانین و مقررات نیروهای مسلح و ...)؛
- (۴) تجربه جنگ‌های گذشته و دفاع مقدس؛
- (۵) ماهیت جنگ‌های آینده؛
- (۶) برآورد تهدیدهای دفاعی - امنیتی ج.ا.ایران؛
- (۷) مطالعات محیطی ملی و فراملی.

در ادامه برای استخراج مفاهیم مرتبط با اصول رهنامه راهبردی نظامی - امنیتی با استفاده از روش متن‌خوانی، از داده‌های گردآوری شده پیرامون مبانی و عوامل هفت‌گانه پیش‌گفته، گزاره‌های مرتبط با رهنامه انتخاب و سپس با استفاده از روش داده‌بنیاد و متن‌خوانی گزاره‌ها نسبت به استخراج مفاهیم اولیه رهنامه با بهره‌گیری از روش کدگذاری اقدام گردید. در نتیجه در گام اول، ۳۸۶ مفهوم اولیه کدگذاری گردید و در گام بعدی با تلفیق و دسته‌بندی مفاهیم هم‌سنخ و با استفاده از کدگذاری محوری، تعداد ۷۶ مفهوم کلی‌تر در قالب مفاهیم اصلی رهنامه استخراج و در نهایت با کدگذاری انتخابی و از طریق چندین مرحله به صورت رفت و برگشت با گرفتن نظر خبرگان مرتبط با موضوع تعداد ۱۳ اصل رهنامه‌ای به شرح زیر احصاء گردید که به اختصار تعریف‌های عملیاتی هر یک از اصول یادشده در ادامه ارائه شده است:

- (۱) **اصل اشراف و تسلط اطلاعاتی:** رصد و پایش مستمر و مداوم قبل و بعد فعالیت‌های دشمن و تحولات محیط و صحنه جنگ جهت دستیابی به نیت دشمن با بهره‌گیری از نیروی انسانی متخصص، تجهیزات و فناوری‌های نوین اطلاعاتی و ارتباطی است.
- (۲) **اصل پیشگیری و بازدارندگی:** آماده‌سازی و به‌کارگیری همه سرمایه‌های مادی، معنوی و درپیش گرفتن مجموعه‌ای از تدابیر و اقدام‌های دفاعی به منظور ایجاد قدرت مقابله

با هر نوع تهدید خارجی و داخلی بوده و هدف آن اقناع دشمن نسبت به این امر است که اگر بخواهد تهدیدی به وجود آورد که خللی در امنیت ایجاد شود، با واکنشی قاطع روبه‌رو خواهد شد که در نتیجه آن به هدف‌های از پیش تعیین شده خود دست نخواهد یافت.

(۳) **اصل بسیج منابع:** تدارک، آماده‌سازی و بهره‌گیری سازمان یافته منابع داخلی و خارجی کشور در تمامی شرایط بحرانی به گونه‌ای که ضمن حفظ سرمایه‌های ملی، موجب افزایش بازدارندگی و مصونیت بخشی به کشور شده و پایداری ملی را ارتقا خواهد داد.

(۴) **اصل فرماندهی و مدیریت جهادی:** فرماندهی ضمن داشتن جوهری از رهبری و با داشتن ویژگی‌های ارزشی چون ایمان، توکل و تقوای الهی، ولایت‌مداری، فرهنگ ایشار، امانت‌داری، شجاعت، انگیزه، هوش و دانش و با اتکای به قابلیت‌های فردی کارکنان، در راستای دستیابی به آرمان‌های دینی و ملی ضمن عبور از موانع، همواره در رسیدن به هدف‌ها و پیشرفت امور نظامی با شوق و انگیزه لازم و در جهت رضای خدا گام برمی‌دارد.

(۵) **اصل آمادگی:** شامل آمادگی رزمی، آموزشی، سازماندهی و انضباط، اخلاق و پشتیبانی‌ها بوده که می‌تواند در قالب آمادگی تجربی، رزمایش‌های گوناگون، حفظ نظم و انضباط، آمادگی از نظر تجهیزات، سلاح و مهمات و بقیه تجهیزاتی که برای نیروهای مسلح لازم است، وحدت و برادری میان سازمان‌های گوناگون نیروهای مسلح را تحقق بخشد.

(۶) **اصل عمق بخشی دفاعی - امنیتی:** گسترش عمق راهبردی در کشورهای هدف، ترویج و تحکیم همگرایی بر مبنای منافع مشترک و تقابل با دشمنان مشترک، توسعه همکاری و مناسبات دفاعی - امنیتی با کشورهای منطقه بر اساس اصول عزت، حکمت و مصلحت و بهره‌برداری بهینه از مزیت‌ها و ویژگی‌های ژئوپلیتیک کشور و منطقه می‌باشد.

(۷) **اصل امنیت و دفاع پایدار مردم‌پایه:** امنیت و دفاع مبتنی بر قوانین و احکام اسلامی و متکی به مردم که با اتکای به حضور مردم در عرصه‌های مختلف و با بهره‌گیری از همه عوامل، ضمن حفظ ارزش‌های اساسی، موجب افزایش بازدارندگی، کاهش

آسیب‌پذیری، تداوم فعالیت‌های ضروری و تسهیل مدیریت بحران شده و ارتقا و پایداری نیروهای مسلح را در برابر دشمن به وجود می‌آورد.

(۸) اصل خلاقیت و نوآوری: با توجه به تغییرات محیطی و رشد روزافزون فناوری و تجهیزات دفاعی، ایجاد بستر لازم در جذب و به‌کارگیری افراد خلاق و ایجاد میدان فعالیت آن‌ها در نیروهای مسلح، باعث زنده ماندن نیروها و ارتقای توان رزمی و درنهایت اهدای امنیت و آرامش به ملت خواهد بود.

(۹) اصل وحدت تلاش: ایجاد یگانگی و یکپارچگی، به‌هنگام انجام مأموریت‌ها و هماهنگ کردن همه فعالیت‌ها به‌منظور رسیدن به هدف مشخص یا هدف‌های از پیش تعیین شده است.

(۱۰) اصل چابکی: قابلیت درک سریع شرایط محیطی و انجام واکنش سریع، به‌موقع و اثربخش به محیط متغیر و غیرقابل پیش‌بینی و استفاده از آن تغییرات به‌عنوان فرصتی برای افزایش قابل‌توجه عملکرد و پیشرفت سازمانی نیروهای مسلح است.

(۱۱) اصل خوداتکایی: رشد و شکوفایی و توسعه فناوری دفاعی در سایه علم درون‌زا که موجب استحکام بنیان‌های دفاعی نظام و از بین رفتن وابستگی گردد. به‌عبارتی، تلاش برای رسیدن به خودکفایی و عدم وابستگی تسلیحاتی نیروهای خودی در رزم، پشتیبانی رزم و پشتیبانی خدمات رزم را خوداتکایی گویند.

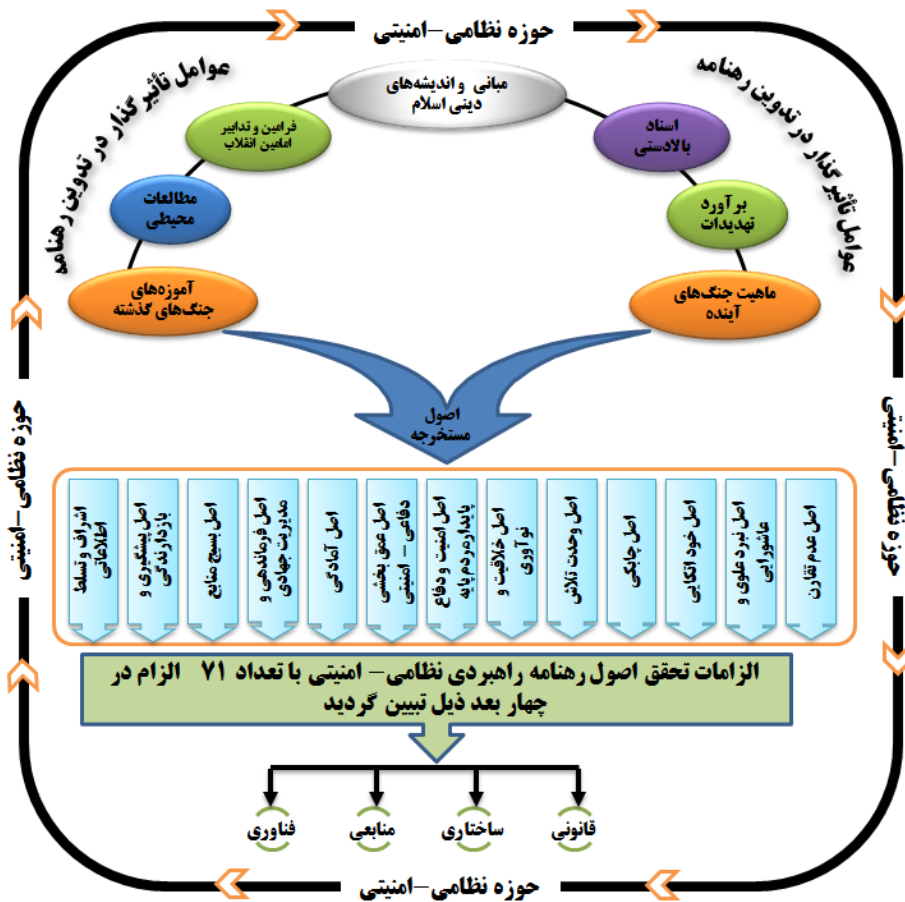
(۱۲) اصل نبرد علوی و عاشورایی: نبرد علوی و عاشورایی در کنار بهره‌گیری مناسب از تجهیزات، بر نیروی انسانی مؤمن و انقلابی تکیه داشته که نتیجه‌گرا نبوده و بنابراین مأمور به تکلیف الهی و دینی بوده و براساس آرمان‌های والای دینی، ملی و آمادگی روانی، قابلیت تحمل سختی‌ها را داشته و حاضر است تا مرز شهادت در مقابل دشمن مقابله نماید.

(۱۳) اصل عدم تقارن: عدم قرینه‌سازی راهبردها، ساختار و سازمان، ویژگی روحی و روانی، آموزش‌ها، راهکنش‌ها و فنون خودی در مقایسه با اقدام‌های دشمن که این موضوع کشاندن جنگ به نقاط آسیب‌پذیر دشمن و بهره‌گیری از نقاط قوت خودی را مورد تأکید قرار می‌دهد.

در ادامه به وسیله نشست خبرگی و برگزاری ۶ جلسه، ۷۱ الزام مؤثر در تحقق اصول رهنامه راهبردی نظامی - امنیتی ج.ا.ایران استخراج و در گام بعدی این الزام‌های پیشنهادی در قالب پرسشنامه تحقیق، در معرض رأی و نظر جامعه آماری مشتمل بر ۶۸ نفر قرار گرفت و نظر آن‌ها گرفته شد.

۳-۴. الگوی مفهومی تحقیق

با توجه به مفاهیم و مبانی نظری و مطالعات محیط‌شناسی تحقیق به شرح مباحث پیش‌گفته، الگوی مفهومی تحقیق برابر شکل شماره (۱) ترسیم و در ادامه ارائه شده است:

شکل شماره (۱): الگوی مفهومی تحقیق

۳-۵. تجزیه و تحلیل داده‌ها و یافته‌های تحقیق

۳-۵-۱. اثرگذاری الزام‌های مؤثر در تحقق اصول رهنامه راهبردی نظامی - امنیتی نیروهای مسلح

ج.ا.ایران

در این بخش از تحقیق با استفاده از پاسخ‌های گردآوری شده، نسبت به تحلیل میزان تأثیر الزام‌های مرتبط با تحقق هریک از اصول سیزده‌گانه رهنامه راهبردی نظامی - امنیتی نیروهای مسلح ج.ا.ایران با بهره‌گیری از روش‌های کمی آماری توصیف جدول‌ها، توزیع فراوانی و سپس با استفاده از آزمون کای ۲ برای اطمینان از معناداری پاسخ جامعه نمونه آماری اقدام گردیده که در قالب جدول شماره (۱) آورده شده است.

جدول شماره (۱): الزام‌های مؤثر در تحقق اصول رهنامه راهبردی نظامی - امنیتی

اصل	الزام‌های مؤثر	موافق (درصد)	مخالف (درصد)	میزان تأثیر بر تحقق اصول رهنامه راهبردی				اثرگذاری (مجموع زیاد و خیلی زیاد)	کای ۲	سطح معناداری
				خیلی زیاد		زیاد				
				فراوانی	درصد	فراوانی	درصد			
				فراوانی	درصد	فراوانی	درصد			
اصل امنیت و دفاع پایدارمردم پایه	استقلال و همبستگی ملی و وحدت و یکپارچگی نیروهای مسلح	۹۸/۵	۱/۵	۵۶	۸۲/۴	۱۱	۱۶/۲	۹۸/۶	۳۸/۳۳۸	۰/۰۰۰
	وحدت و همدلی میان مردم و نیروهای نظامی	۹۷/۱	۱/۵	۵۲	۷۶/۵	۱۵	۲۲/۱	۹۸/۶	۶۸/۰۳۶	۰/۰۰۱
	ارتقای توانمندی‌های مأموریتی و رزمی با تمرکز بر آموزش‌های تخصصی، کاربردی و مهارت‌افزایی	۹۸/۵	۱/۵	۴۳	۶۰/۳	۲۴	۳۳/۸	۹۴/۱	۱۴/۸۸۲	۰/۰۰۵
	فرهنگ‌سازی و استفاده از ظرفیت‌های مردمی در حوزه نظام امنیتی کشور	۹۸/۵	۱/۵	۴۵	۶۶/۲	۱۹	۲۷/۹	۹۴/۱	۲۶/۹۲۵	۰/۰۰۰
	تفرقه‌زدایی میان مردم و نخبگان و برقراری عدالت در کل جامعه	۹۴/۱	۴/۴	۴۸	۷۰/۶	۱۶	۳۳/۵	۹۴/۱	۸/۵۲۷	۰/۰۱۴

اصل	الزام‌های مؤثر	موافق (درصد)	مخالف (درصد)	میزان تأثیر بر تحقق اصول رهنامه راهبردی				اثرگذاری (مجموع زیاد و خیلی زیاد)	کای ۲	سطح معناداری
				خیلی زیاد		زیاد				
				فراوانی	درصد	فراوانی	درصد			
				فراوانی	درصد	فراوانی	درصد			
اصل آمادگی	اعتماد عمومی و دل‌بستگی و امید مردم به نظام و حضور همگانی آن‌ها در عرصه‌های گوناگون و حمایت همه‌جانبه از نظام اسلامی	۹۸/۵	۱/۵	۵۷	۷/۳۷	۱۰	۸/۴۱	۳۹/۰۳۱	۰/۰۰۰	
	قانون‌گرایی و پرهیز از قانون‌گریزی	۹۷/۱	۱/۵	۴۳	۱/۶۶	۹۱	۲/۷۸	۳۸/۷۳۸	۰/۰۰۰	
	تلاش در جهت آسایش و رفاه مردم و توسعه احساس امنیت در جامعه	۹۴/۱	۴/۴	۱۵	۱/۵۵	۱۲	۱/۸۱	۶۷/۶	۱۰/۰۰۱	
	توسعه پدافند داخلی در حاشیه مرزهای ج.ا.ایران	۹۸/۵	۱/۵	۴۳	۱/۷۸	۶۱	۲۳/۵	۸۸/۷۸۷	۰/۰۰۰	
	ایجاد منابع کافی برای افزایش سطح آمادگی دفاعی و برگزاری رزمایش‌ها و تقویت روحیه فداکاری	۱۰۰	۰	۶۵	۲/۸۷	۵	۲/۸۱	۳۹/۷۸۷	۰/۰۰۰	
	ایجاد آمادگی فکری، روحی، سیاسی و حفظ وحدت و اتصال نیروها با یکدیگر	۹۲/۶	۳/۸	۴۳	۱/۸۸	۱۰	۸/۳۱	۶۶/۵۷۵	۰/۰۰۰	
	مجهز و آماده بودن برای زرم در برابر دشمنان با مهیا نمودن وسایل و تجهیزات مناسب به گونه‌ای که با عث ترس دشمن گردد	۹۵/۶	۴/۴	۴۳	۱/۸۸	۱۲	۶/۸۱	۷۶/۳۷	۰/۰۰۰	
	اجرای آموزش‌های لازم و افزایش تولید مهمات و تسلیحات مورد نیاز	۹۵/۶	۴/۴	۴۳	۷/۱۶	۵۱	۲/۸۱	۸۷/۷/۳۳	۰/۰۰۰	

اصل	الزام‌های مؤثر	موافق (درصد)	مخالف (درصد)	میزان تأثیر بر تحقق اصول رهنامه راهبردی				اثرگذاری (مجموع زیاد و خیلی زیاد)	کای ۲	سطح معناداری
				خیلی زیاد		زیاد				
				فراوانی	درصد	فراوانی	درصد			
				فراوانی	درصد	فراوانی	درصد			
اصل فرماندهی و مدیریت جهادی	ایمان به خداوند، ولایت‌مداری، اخلاص در عمل و داشتن غیرت دینی و روحیه انقلابی	۱۰۰	۰	۶۱	۸۶۷	۶	۸۷۲	۹۸/۵	۲۸/۸۸	۰/۰۰۰
	داشتن جوهری از رهبری، پرکاری و خستگی‌ناپذیری، قناعت و ساده‌زیستی، مسئولیت‌پذیری و خودباوری	۱۰۰	۰	۱۵	۵۵	۱۱	۲۵	۱۰۰	۲۲/۷۵۰	۰/۰۰۰
	شجاعت و جسارت برای تصمیم‌گیری‌های بزرگ و اتکا به قابلیت‌های فردی و ظرفیت‌ها و توانمندی‌های داخلی و استفاده بهینه از آنها	۱۰۰	۰	۳۵	۳/۶۸	۳۱	۶۰	۱۰۰	۳۱/۸۰۱	۳۰۰/۰
	پویایی و بالندگی در امور محوله و امیدواری نسبت به آینده و پرهیز از یأس و ناامیدی	۱۰۰	۰	۱۳	۳۰۶	۶	۳۸	۹۸/۵	۶۸/۳۱	۱۰۰/۰
	تولید دانش و فناوری‌های دفاعی بوم‌پایه	۱۰۰	۰	۴۳	۸/۳۸	۱۲	۳۰	۱/۳۹	۱۷/۶۱	۱۰۰/۰
اصل خوداتکایی	خوداتکایی در صحنه جنگ و عدم وابستگی به دیگران	۶۲/۶	۳/۸	۳۸	۳/۳۵	۲۰	۳/۶۸	۷/۳۷	۳۳۳/۶	۵۰۰/۰
	ظرفیت‌سازی صنعتی جهت تولید بومی اقلام دفاعی - نظامی از راه زیرساخت مناسب	۱۰۰	۰	۷۸	۶/۵۵	۵۲	۷/۶۳	۸/۸۶	۸۱/۸۱۱	۷۰۰/۰
	ذخیره‌سازی اقلام آمادی	۳/۲۲	۶/۸۱	۲۹	۶/۲۳	۳۱	۱/۶۱	۸/۱۶	۸۸/۳۱	۵۰۰/۰
	وجود قوانین و مقررات قوی برای مدیریت بهینه منابع موجود	۱/۴۶	۶/۵	۳۳	۵/۱۵	۳۱	۳/۵۳	۷/۶۷	۵۶/۳۱	۲۰۰/۰

اصل	الزام‌های مؤثر	موافق (درصد)	مخالف (درصد)	میزان تأثیر بر تحقق اصول رهنماة راهبردی				اثر گذاری (مجموع زیاد و خیلی زیاد)	کای ۲	سطح معناداری
				خیلی زیاد		زیاد				
				فراوانی	درصد	فراوانی	درصد			
				فراوانی	درصد	فراوانی	درصد			
اصل پیشگیری و بازدارندگی	ذهن خوانی، رفتارشناسی و تحلیل روانشناسانه میزان خردگرایی و عقلانیت در دشمن	۸۹/۷	۱۰/۳	۶۱	۴۲/۴	۲۴	۳۳/۸	۳۸/۷۳	۰/۰۰۰	
	توان سنجش و حسابگری «هزینه-فایده» در تهدید اصول و ارزش‌ها	۹۵/۳	۴/۴	۴۱	۴۵/۳	۴۱	۶۵/۳	۲۶/۸۱	۰/۰۰۰	
	ایجاد وفاق و وحدت ملی میان نخبگان، مسئولین و مردم	۱۰۰	۰	۷۳	۷۰/۸	۲۰	۳/۹/۹	۳۹/۸۲	۰/۰۰۰	
	اجرای رزمایش‌های دفاعی-امنیتی با هدف ارتقای آمادگی‌های رزمی و نمایش اقتدار دفاعی نیروهای مسلح	۹۸/۵	۱/۵	۴۳	۶۰/۳	۲۲	۳/۸/۸	۱۴/۰/۷	۰/۰۰۰	
	تقویت و توسعه فناوری‌های دفاعی-امنیتی برترساز	۹۸/۵	۱/۵	۶۳	۹۲/۶	۴	۵/۵	۴۰/۰/۶	۰/۰۰۰	
	تقویت دیپلماسی دفاعی با ائتلاف‌سازی مؤثر و بازدارنده	۱۰۰	۰	۵۲	۷۶/۵	۴۱	۲۰/۶	۱۶/۶۱	۰/۰۰۲	
	افزایش توان موشکی ج.ا.ایران و تسلیحات راهبردی متعارف	۹۸/۵	۱/۵	۱۵	۵۸	۷	۷/۱/۱	۲۶/۹۲	۰/۰۰۰	
اصل چابکی	ایجاد ساختار مناسب برای سازمان نظامی، کارآمد و دارای قابلیت واکنش سریع در ابعاد نیروی انسانی و تجهیزات	۱۰۰	۰	۵۳	۶۶/۸	۲۴	۳۳/۷	۱۴/۰/۶	۰/۰۰۱	
	استفاده از فناوری‌های بروز برای تحرک، سبک کردن تجهیزات، ایجاد مانور سریع با حفظ حجم آتش مناسب	۱۰۰	۰	۶۱	۸۹/۷	۷	۱۰/۳	۲۹/۸۸۲	۰/۰۰۰	

اصل	الزام‌های مؤثر	موافق (درصد)	مخالف (درصد)	میزان تأثیر بر تحقق اصول رهنامه راهبردی				اثرگذاری (مجموع زیاد و خیلی زیاد)	کای ۲	سطح معناداری
				خیلی زیاد		زیاد				
				فراوانی	درصد	فراوانی	درصد			
				فراوانی	درصد	فراوانی	درصد			
اصل وحدت تلاش	تهیه دستورکار اجرایی برای آموزش، مهارت‌های رزمی و متناسب با این اصل	۹۷/۱	۲/۹	۴۲	۷۱/۶	۷۱	۲۱/۵	۸۷/۳	۳۸/۷۵	۰/۰۰۰
	بهره‌گیری از تغییرات به‌عنوان فرصت‌های ذاتی نهفته در محیط‌های آشفته	۹۷/۱	۲/۹	۲۵	۷۱/۶	۲۸	۳۹/۸	۷۸/۵	۵۲/۱۱	۰/۰۰۰
	جابه‌جایی یا کنار گذاشتن فرایندها، روش‌ها و نیروهای غیر ضرور	۹۷/۱	۲/۹	۲۴	۴۵/۳	۳۳	۵/۷۴	۷/۳۷	۳۸/۸۱	۰/۰۲۳
	ایجاد بسترها و زمینه‌های لازم برای واکنش سریع به ضرب‌العجل‌های ناگهانی	۹۸/۵	۱/۵	۴۳	۳/۵	۶۱	۶/۸	۳/۵۷	۳۳	۰/۰۰۰
	انعطاف‌پذیری، پاسخگویی، فرهنگ تغییر، سرعت‌دهی، همکاری متقابل و کارکردهای مدیریتی	۱۰۰	۰	۲۵	۵/۸	۷	۷/۱۱	۳/۷۷	۶۶	۰/۰۰۰
	لازم‌الاجرا بودن فرامین فرماندهی معظم کل قوا (مدظله‌العالی) و اطاعت از سلسله‌مراتب فرماندهی	۱۰۰	۰	۳۶	۱/۳۶	۱	۵/۱	۶/۵۹	۵۸/۶۱	۰/۰۰۰
	انسجام و هماهنگی در عمل میان سلسله‌مراتب مدیریت و زیرمجموعه آن و زیرمجموعه با یکدیگر	۱۰۰	۰	۸۵	۷/۸۷	۸	۳/۱	۱/۳۶	۸۸/۳۳	۰/۰۰۰
	تقسیم کار و وظایف براساس قابلیت‌های لازم شغلی و انسانی	۱۰۰	۰	۸۳	۱/۶۶	۶۱	۵/۳۸	۶/۲۹	۳۸/۶۳	۰/۰۰۰
	یکسانی رویه‌های عملی و روش تطبیق اجرای قانون	۹۷/۱	۲/۹	۴۳	۳/۵	۳۳	۷/۳۳	۲/۱۹	۱۰۰/۸	۱۸۰/۰
	ایجاد وحدت در سمت‌وسوی حرکت و مقصد	۱۰۰	۰	۴۰	۷/۵	۷۱	۵/۶۸	۳/۵۷	۳۳/۱۱	۱۰۰/۰

اصل	الزام‌های مؤثر	موافق (درصد)	مخالف (درصد)	میزان تأثیر بر تحقق اصول رهنامه راهبردی				اثر گذاری (مجموع زیاد و خیلی زیاد)	کای ۲	سطح معناداری
				خیلی زیاد		زیاد				
				فراوانی	درصد	فراوانی	درصد			
				فراوانی	درصد	فراوانی	درصد			
اصل اشرف و تسطاط اطلاعاتی	افزایش هماهنگی میان نیروها و همسو کردن فرماندهان در دستیابی به تسلط اطلاعاتی در منطقه جهت رسیدن به برتری اطلاعاتی	۱۰۰	۰	۳۵	۳۹/۸	۱۱	۱۶/۱	۶۵/۶	۱۰۰/۰	
	پایش، گردآوری، تفسیر، تجزیه و تحلیل داده‌های اطلاعاتی با استفاده از نیروی انسانی کارآمد و فناوری‌های هوشمند با ضرب امنیتی بالا	۱۰۰	۰	۶۶	۱/۳۶	۴	۵/۵	۱۰۰	۸۸۷/۴۴	
	یکپارچگی ظرفیت‌های اطلاعاتی در کشور	۱۰۰	۰	۶۰	۸/۷۷	۵	۳/۸	۶۵/۹	۶۸۸/۵۳	
اصل بسیج منابع	تبدیل اطلاعات به تصمیم برای برهم زدن محاسبه‌های دشمن	۷۳/۷	۱۶/۲	۱۵	۵/۸	۷	۷/۱۱	۷/۶۷	۸۸۷/۳۳	
	تهیه طرح و برنامه‌هایی برای سنجش و بسیج منابع باتوجه به ماهیت، شدت و دامنه شرایط ویژه و با تکیه بر دانش و تجربه‌های داخلی و خارجی	۱۰۰	۰	۱۳	۳/۰۶	۶۸	۳/۷۸	۹/۷	۶۰۳/۵۱	
	پیش‌بینی مدیریت واحد با اعمال اختیارات و محدودیت‌های ویژه برای شرایط ویژه	۵/۷	۵/۱	۴۰	۷/۷۵	۵۱	۷/۶۸	۶/۵۹	۵۲۰/۱۸	
	تقویت زیرساخت‌های لازم به‌منظور افزایش قدرت پاسخگویی در شرایط ویژه	۵/۷	۵/۱	۶۸	۳/۵	۷۸	۱/۱۳	۶/۷	۳۹۷/۶۸	
	به‌کارگیری همه ظرفیت‌های داخلی به‌منظور حفظ و ارتقای قدرت دفاعی کشور	۱۰۰	۰	۳۳	۲/۳۶	۳۸	۳/۵۸	۹/۷	۱۰۷/۸	
	نگاشت نهادی میان سازمان‌های دولتی و غیردولتی در حوزه دفاع و امنیت	۶/۲	۳/۴	۵۸	۵/۱۵	۵۱	۵/۸	۳/۶۸	۸۵۰/۵۷	

اصل	الزام‌های مؤثر	موافق (درصد)	مخالف (درصد)	میزان تأثیر بر تحقق اصول رهنامه راهبردی				اثرگذاری (مجموع زیاد و خیلی زیاد)	کای ۲	سطح معناداری	
				خیلی زیاد		زیاد					
				فراوانی	درصد	فراوانی	درصد				
				فراوانی	درصد	فراوانی	درصد				
اصل نبرد علوی و عاشورایی	تعیین معیارها و شاخص‌های الگوی نبرد علوی یا عاشورایی	۸۳/۸	۱۶/۲	۴۰	۵۸/۵	۶۱	۳۳/۵	۸۲/۳	۱۱۴/۷	۰/۰۰۰	
	ایجاد بسترهای قانونی جهت ترویج فرهنگ تکلیف‌محوری	۸۰/۹	۱۹/۱	۳۶	۵۲/۵	۱۵	۲۲/۱	۷۵	۸۴/۳	۰/۰۰۰	
	بهره‌گیری از فناوری‌های موجود جهت ترویج آرمان‌های دینی و ملی و ایجاد ظرفیت روانی برای تحمل سختی‌ها	۸۵/۳	۱۴/۶	۳۸	۳/۳۵	۷۱	۵/۶۸	۸۰/۹	۱۵/۵	۸۴/۷	۰/۰۰۰
	برخوردار از روحیه جهادی، انقلابی و اقتدار همراه با رأفت، مهربانی و عدالت	۸۵/۳	۱۴/۶	۴۷	۱۹/۶	۹	۳/۸	۸۲/۳	۱۶/۷	۰/۰۰۲	
اصل عدم تقارن	ایجاد بسترهای قانونی برای به‌کارگیری بسیج امکانات در نبردهای نامتقارن	۹۸/۵	۱/۵	۳۵	۵/۱۵	۵۱	۷/۶۸	۸۸/۳	۴۲/۲۰۹	۰/۰۰۰	
	برخورداری از پشتوانه مردمی برای تداوم مقاومت	۹۷/۱	۲/۹	۴۳	۶/۰۸	۶۱	۲۳/۵	۹۴/۱	۵۱/۲۵۳	۰/۰۰۰	
	شناخت نقاط ضعف و آسیب‌پذیر دشمن	۹۸/۵	۱/۵	۳۵	۳/۵۸	۰۱	۸/۳۱	۱/۴۶	۱۴۱/۰۳	۰/۰۰۰	
	شناسایی و تقویت نقاط قوت حوزه دفاعی - امنیتی ج.ا.ایران	۹۸/۵	۱/۵	۶۵	۳/۸۷	۸	۳/۰۱	۹۲/۶	۲۱/۰۹	۰/۰۰۰	
	آموزش نیروهای مسلح متناسب با اصول جنگ‌های نامتقارن و نامنظم	۱/۳۶	۵/۶	۴۳	۶/۰۸	۹	۳/۸	۳۷/۸	۳۶/۹۲۵	۰/۰۰۰	

اصل	الزام‌های مؤثر	موافق (درصد)	مخالف (درصد)	میزان تأثیر بر تحقق اصول رهنامه راهبردی				اثرگذاری (مجموع زیاد و خیلی زیاد)	کای ۲	سطح معناداری
				خیلی زیاد		زیاد				
				فراوانی	درصد	فراوانی	درصد			
				فراوانی	درصد	فراوانی	درصد			
اصل عمق‌بخشی دفاعی - امنیت	تعیین هدف‌ها و سیاست‌های دفاعی به صورت هدفمند در عمق منطقه مورد علاقه	۱۰۰	۰	۶۶	۶۷	۱۹	۲۷/۹	۹۵/۵	۳۹/۷۲	۰/۰۰۰
	گسترش عمق راهبردی در کشورهای هدف	۹۴/۱	۵/۹	۳۸	۵۵/۹	۱۷	۲۵	۸۰/۹	۲۴/۵۳	۰/۰۰۱
	توسعه همکاری و مناسبات دفاعی - امنیتی با کشورهای منطقه بر اساس اصول عزت، حکمت و مصلحت	۱۰۰	۰	۴۳	۶۳/۲	۲۲	۳۲/۸	۹۵/۶	۳۳/۱۴	۰/۰۰۰
	همسوسازی مردم و دولت برای حفظ منافع ملی در خارج از مرزهای کشور	۱/۴۹	۵/۵	۴۴	۸/۴۶	۵۱	۱/۸۸	۷/۶۷	۱۱۸/۷/۳	۰/۰۰۰
	ترویج و تحکیم همگرایی بر مبنای منافع مشترک و تقابل با دشمنان مشترک و کاهش اختلاف‌های مذهبی در کشورهای منطقه	۱/۷۱	۲/۸	۵۴	۱/۲۸	۱۱	۸/۱۱	۸۸/۳	۱۹/۲۴۹	۰/۰۰۴
	همسوسازی گروه‌های اسلامی با هدف‌های انقلاب	۱/۷۹	۲/۱	۳۹	۳/۵	۶۱	۵/۸	۸۰/۹	۴۲/۳۰	۰/۰۰۰
	نهادینه‌سازی ارزش‌ها و هنجارهای انقلاب همچون معرفت، بصیرت و فرهنگ جهادی در جامعه	۱/۴۱	۵/۵	۱۵	۵/۵	۱۰	۸/۴۱	۸۹/۷	۲۶/۹۲	۰/۰۰۰

اصل	الزام‌های مؤثر	موافق (درصد)	مخالف (درصد)	میزان تأثیر بر تحقق اصول رهنامه راهبردی				اثرگذاری (مجموع زیاد و خیلی زیاد)	کای ۲	سطح معناداری
				خیلی زیاد		زیاد				
				فراوانی	درصد	فراوانی	درصد			
				فراوانی	درصد	فراوانی	درصد			
اصل خلالت و فراوری	ایجاد ساختار سازمانی مناسب جهت حمایت از افراد خلاق و نوآور	۸۲/۴	۱۷/۱	۳۳	۵۲/۹	۱۷	۲۵	۷۷/۹	۵۶/۷۷۲	۰/۰۰۰
	به‌کارگیری نیروی انسانی کیفی و خلاق	۹۵/۶	۴/۴	۵۲	۷۸/۵	۱۰	۸/۴۱	۹۱/۲	۹۴/۴۵۰	۰/۰۰۰
	حمایت قانونی از فعالیت‌های خلاق و نوآور در نیروهای مسلح	۹۵/۶	۴/۴	۶۳	۶۷/۶	۱۴	۱/۹۱	۸۶/۷	۷۸/۰۰۰	۰/۰۰۰
	کشف ظرفیت‌ها، منابع، فرایندها، روش‌ها، راهبردها و راه‌های ناشناخته و میان‌بُر	۹۲/۶	۳/۸	۶۳	۶۷/۶	۱۱	۱/۶۱	۸۳/۸	۹۷/۷۹۳	۰/۰۰۰
	بهره‌گیری از اقدام‌های خلاق و نوآور جهت پرهیز از فرینه‌سازی با نقاط قوت دشمن و آگاهی از نقاط ضعف دشمن	۹۴/۱	۵/۹	۴۹	۷۲/۷	۱۰	۸/۴۱	۸۶/۷	۱۶/۶۱۵	۰/۰۰۲

۳-۵-۲. تحلیل و ارزیابی

برابر نتایج جدول توزیع فراوانی داده‌ها، جامعه نمونه آماری صاحب‌نظر، موافقت خود را با همه الزام‌های مؤثر در تحقق اصول رهنامه راهبردی نظامی - امنیتی با میانگین ۹۶/۳۹ درصد اعلام نمودند. همچنین کلیه پاسخگویان میزان اثرگذاری الزام‌های مؤثر در تحقق اصول رهنامه راهبردی نظامی - امنیتی را به‌طور جداگانه برابر جدول شماره (۱) ارائه نمودند. باتوجه به مجموع نظرهای «خیلی زیاد» و «زیاد» در اثرگذاری هریک از الزام‌ها، جامعه صاحب‌نظر میزان اثرگذاری موارد یادشده را با میانگین ۹۰/۴۴ درصد بر تحقق اصول، مورد تأیید قرار دادند. همچنین باتوجه به نتایج آزمون کای ۲، رابطه معناداری میان پاسخ جامعه نمونه آماری در خصوص تبیین الزام‌های مؤثر بیان‌شده با ۹۵ درصد اطمینان و احتمال خطای ۵ درصد را نشان می‌دهد.

از آنجا که توزیع داده‌های پرسشنامه نرمال نیست، بنابراین جهت رتبه‌بندی داده‌ها از آزمون فریدمن استفاده گردید. در جدول شماره (۲) الزام‌های تحقق اصول ۱۳ گانه رهنامه راهبردی نظامی - امنیتی نیروهای مسلح ج.ا.ایران، به ترتیب و برحسب میانگین و رتبه آن‌ها ارائه گردیده است:

جدول شماره (۲): الزام‌های تحقق اصول رهنامه راهبردی نظامی - امنیتی به ترتیب میانگین و رتبه

اصل	الزام‌های مؤثر	میانگین	میانگین رتبه
اصل فرماندهی و مدیریت جهادی	ایمان به خداوند، ولایت‌مداری، اخلاص در عمل و داشتن غیرت دینی و روحیه انقلابی	۲/۷۶	۴۲/۴۵
	شجاعت و جسارت برای تصمیم‌گیری‌های بزرگ و اتکا به قابلیت‌های فردی و ظرفیت‌ها و توانمندی‌های داخلی و استفاده بهینه از آن‌ها	۲/۵۷	۳۸/۷۹
	داشتن جوهری از رهبری، پرکاری و خستگی‌ناپذیری، قناعت و ساده‌زیستی، مسئولیت‌پذیری و خودباوری	۲/۴۹	۳۷/۶۶
	پویایی و بالندگی در امور محوله و امیدواری نسبت به آینده و پرهیز از یأس و ناامیدی	۲/۱۸	۳۱/۱۱
اصل امنیت و دفاع پایدار مردم پایه	اعتماد عمومی و دل‌بستگی و امید مردم به نظام و حضور همگانی آن‌ها در عرصه‌های گوناگون و حمایت همه‌جانبه از نظام اسلامی	۵/۵۱	۳۹/۳۱
	استقلال و همبستگی ملی و وحدت و یکپارچگی نیروهای مسلح	۵/۴۵	۳۸/۷۷
	وحدت و همدلی میان مردم و نیروهای نظامی	۵/۲۲	۳۸/۲۰
	تلاش در جهت آسایش و رفاه مردم و توسعه احساس امنیت در جامعه	۵/۱۰	۳۷/۱۵
	توسعه پدافند داخلی در حاشیه مرزهای ج.ا.ایران	۴/۹۶	۳۶/۴۵
	برطرف کردن تفرقه میان مردم و نخبگان و برقراری عدالت در کل جامعه	۴/۹۰	۳۵/۶۰
	قانون‌گرایی و پرهیز از قانون‌گریزی	۴/۸۰	۳۲/۹۸
	فرهنگ‌سازی و استفاده از ظرفیت‌های مردمی در حوزه نظام امنیتی کشور	۴/۶۶	۳۲/۴۶
	ارتقای توانمندی‌های مأموریتی و رزمی با تمرکز بر آموزش‌های تخصصی، کاربردی و مهارت‌افزایی	۴/۴۰	۳۲/۱۱

میانگین رتبه	میانگین	الزام‌های مؤثر	اصل
۴۰/۵۳	۴/۹۲	تقویت و توسعه فناوری‌های دفاعی - امنیتی برترساز	اصل پیشگیری و بازدارندگی
۳۶/۱۳	۴/۳۵	تقویت دیپلماسی دفاعی با ائتلاف‌سازی مؤثر و بازدارنده	
۳۵/۶۵	۴/۳۲	افزایش توان موشکی ج.ا.ایران و تسلیحات راهبردی متعارف	
۳۳/۹۰	۴/۲۶	ایجاد وفاق و وحدت ملی میان نخبگان، مسئولین و مردم	
۳۲/۵۸	۳/۸۵	اجرای رزمایش‌های دفاعی - امنیتی با هدف ارتقای آمادگی‌های رزمی و نمایش اقتدار دفاعی نیروهای مسلح	
۲۸/۷۴	۳/۲۶	توان سنجش و حسابگری «هزینه - فایده» در تهدید اصول و ارزش‌ها	
۲۳/۲۱	۳/۰۴	ذهن‌خوانی، رفتارشناسی و تحلیل روانشناسانه میزان خردگرایی و عقلانیت در دشمن	
۴۱/۹۷	۵/۲۲	استفاده از فناوری‌های به‌روز برای تحرک، سبک‌کردن تجهیزات، ایجاد مانور سریع با حفظ حجم آتش مناسب	اصل چابکی
۳۷/۳۲	۴/۵۴	انعطاف‌پذیر، پاسخگویی، فرهنگ تغییر، سرعت‌دهی، همکاری متقابل و کارکردهای مدیریتی	
۳۵/۱۱	۴/۵۲	ایجاد ساختار مناسب برای سازمان نظامی، کارآمد و دارای قابلیت واکنش سریع در ابعاد نیروی انسانی و تجهیزات	
۳۱/۶۴	۳/۹۴	تهیه دستورالعمل اجرایی برای آموزش، مهارت‌های رزمی و متناسب با این اصل	
۲۹/۵۵	۲/۹۳	بهره‌گیری از تغییرات به‌عنوان فرصت‌های ذاتی نهفته در محیط‌های آشفته	
۲۴/۱۴	۳/۸۱	ایجاد بسترها و زمینه‌های لازم برای واکنش سریع به ضرب‌العجل‌های ناگهانی	
۲۲/۰۸	۳/۰۴	جابه‌جایی یا کنار گذاشتن فرایندها، روش‌ها و نیروهای غیر ضرور	
۴۲/۱۴	۳/۵۴	لازم‌الاجرا بودن فرامین فرماندهی معظم کل قوا ^(مدظله‌العالی) و اطاعت از سلسله‌مراتب فرماندهی	اصل وحدت تلاش
۳۸/۶۶	۳/۳۰	انسجام و هماهنگی در عمل میان سلسله‌مراتب مدیریت و زیرمجموعه آن و زیرمجموعه با یکدیگر	
۳۴/۵۲	۲/۹۶	تقسیم کار و وظایف براساس قابلیت‌های لازم شغلی و انسانی	
۲۸/۷۸	۲/۶۴	یکسانی رویه‌های عملی و روش تطبیق اجرای قانون	
۲۱/۹۵	۲/۵۶	ایجاد وحدت در سمت و سوی حرکت و مقصد	

میانگین رتبه	میانگین	الزام‌های مؤثر	اصل
۳۷/۹۵	۲/۷۵	ایجاد منابع کافی برای افزایش سطح آمادگی دفاعی و برگزاری رزمایش‌ها و تقویت روحیه فداکاری	اصل آمادگی
۳۶/۰۳	۲/۴۷	ایجاد آمادگی فکری، روحی، سیاسی و حفظ وحدت و اتصال نیروها با یکدیگر	
۳۳/۳۵	۲/۴۷	مجهز و آماده بودن برای رزم در برابر دشمنان با مهیانبودن وسایل و تجهیزات مناسب به گونه‌ای که با عث ترس دشمن گردد	
۳۲/۷۶	۲/۳۱	اجرای آموزش‌های لازم و افزایش تولید مهمات و تسلیحات موردنیاز	اصل اشرف و تسلط اطلاعاتی
۴۱/۵۰	۲/۷۰	پایش، گردآوری، تفسیر، تجزیه و تحلیل داده‌های اطلاعاتی با استفاده از نیروی انسانی کارآمد و فناوری‌های هوشمند با ضریب امنیتی بالا	
۳۹/۰۵	۲/۵۱	یکپارچگی ظرفیت‌های اطلاعاتی در کشور	
۳۸/۷۸	۲/۴۲	تبدیل اطلاعات به تصمیم برای برهم زدن محاسبه‌های دشمن	
۳۸/۳۰	۲/۳۷	افزایش هماهنگی میان نیروها و همسوکردن فرماندهان در دستیابی به تسلط اطلاعاتی در منطقه جهت رسیدن به برتری اطلاعاتی	اصل بسیج منابع
۳۲/۷۷	۳/۱۷	به‌کارگیری تمام ظرفیت‌های داخلی به‌منظور حفظ و ارتقای قدرت دفاعی کشور	
۳۱/۹۶	۳/۱۰	تهیه طرح و برنامه‌هایی برای سنجش و بسیج منابع با توجه به ماهیت، شدت و دامنه شرایط ویژه و با تکیه بر دانش و تجربه‌های داخلی و خارجی	
۳۰/۶۳	۳/۰۹	تقویت زیرساخت‌های لازم به‌منظور افزایش قدرت پاسخگویی در شرایط ویژه	
۲۹/۸۵	۲/۹۹	پیش‌بینی مدیریت واحد با اعمال اختیارات و محدودیت‌های خاص برای شرایط ویژه	
۲۷/۳۰	۲/۶۵	نگاشت نهادی میان سازمان‌های دولتی و غیردولتی در حوزه دفاع و امنیت	اصل نبرد علوی و عاشرایی
۳۲/۷۵	۲/۷۳	برخوردار از روحیه جهادی، انقلابی و اقتدار همراه با رأفت، مهربانی و عدالت	
۳۰/۱۷	۲/۵۱	تعیین معیارها و شاخص‌های الگوی نبرد علوی یا عاشرایی	
۲۸/۹۴	۲/۴۱	بهره‌گیری از فناوری‌های موجود جهت ترویج آرمان‌های دینی و ملی و ایجاد ظرفیت روانی برای تحمل سختی‌ها	
۲۶/۱۱	۲/۳۴	ایجاد بسترهای قانونی جهت ترویج فرهنگ تکلیف‌محوری	

اصل	الزام‌های مؤثر	میانگین	میانگین رتبه
اصل عدم تقارن	شناسایی و تقویت نقاط قوت حوزه دفاعی - امنیتی ج.ا.ایران	۳/۳۲	۳۸/۰۲
	شناخت نقاط ضعف و آسیب‌پذیر دشمن	۳/۲۷	۳۷/۲۸
	برخوردراری از پشتوانه مردمی برای تداوم مقاومت	۳/۰۱	۳۵/۴۵
	آموزش نیروهای مسلح متناسب با اصول جنگ‌های نامتقارن و نامنظم	۲/۹۰	۳۵/۳۵
اصل عمق بخشی دفاعی - امنیتی	ایجاد بسترهای قانونی برای به‌کارگیری بسیج امکانات در نبردهای نامتقارن	۲/۴۹	۲۶/۰۵
	ترویج و تحکیم همگرایی بر مبنای منافع مشترک و تقابل با دشمنان مشترک و کاهش اختلافات مذهبی در کشورهای منطقه	۴/۳۶	۳۶/۹۳
	نهادینه‌سازی ارزش‌ها و هنجارهای انقلاب از جمله معرفت، بصیرت و فرهنگ جهادی در جامعه	۴/۲۵	۳۴/۶۹
	تعیین هدف‌ها و سیاست‌های دفاعی به‌صورت هدفمند در عمق منطقه موردعلاقه	۴/۲۲	۳۳/۷۴
	توسعه همکاری و مناسبات دفاعی - امنیتی با کشورهای منطقه بر اساس اصول عزت، حکمت و مصلحت	۴/۰۲	۳۱/۸۳
	همسوسازی مردم و دولت برای حفظ منافع ملی در خارج از مرزهای کشور	۳/۹۱	۳۳/۰۴
اصل خلاقیت و نوآوری	همسوسازی گروه‌های اسلامی با هدف‌های انقلاب	۳/۶۹	۳۰/۳۳
	گسترش عمق راهبردی در کشورهای هدف	۳/۵۶	۲۸/۱۴
	به‌کارگیری نیروی انسانی کیفی و خلاق	۳/۳۱	۳۷/۳۰
	بهره‌گیری از اقدام‌های خلاق و نوآور جهت پرهیز از قرینه‌سازی با نقاط قوت دشمن و آگاهی از نقاط ضعف دشمن	۳/۱۱	۳۵/۷۵
اصل خوداتکایی	حمایت قانونی از فعالیت‌های خلاق و نوآور در نیروهای مسلح	۳/۰۴	۳۴/۸۱
	کشف ظرفیت‌ها، منابع، فرایندها، روش‌ها، راهبردها و راه‌های ناشناخته و میان‌پُر	۲/۹۹	۳۴/۳۲
	ایجاد ساختار سازمانی مناسب جهت حمایت از افراد خلاق و نوآور	۳/۳۷	۲۸/۴۲
	تولید دانش و فناوری‌های دفاعی بوم‌پایه	۳/۲۰	۳۲/۱۶
	ظرفیت‌سازی صنعتی جهت تولید بومی اقلام دفاعی - نظامی از راه زیرساخت مناسب	۲/۹۹	۲۸/۸۳
	خوداتکایی در صحنه جنگ و عدم وابستگی به غیر	۲/۹۶	۳۰/۴۲
	وجود قوانین و مقررات قوی برای مدیریت بهینه منابع موجود	۲/۴۹	۲۸/۶۳
	ذخیره‌سازی اقلام آمادی	۳/۳۷	۲۳/۷۲

۴. نتیجه گیری

۴-۱. جمع بندی

باتوجه به یافته‌ها و تجزیه و تحلیل پیش گفته، در پاسخ به سؤال این تحقیق مبنی بر چستی الزام‌های مؤثر بر تحقق اصول رهنامه راهبردی نظامی - امنیتی نیروهای مسلح ج.ا.ایران به صورت علمی و روشمند، می‌توان به ۷۱ الزام مؤثر درج شده در جدول شماره (۲) که به ترتیب اولویت میانگین و رتبه تأثیر آن‌ها در رهنامه مزبور ارائه شده، به عنوان الزام‌های مؤثر بر تحقق اصول رهنامه راهبردی نظامی - امنیتی نیروهای مسلح ج.ا.ایران اشاره کرد.

۴-۲. پیشنهادها

(۱) از آنجا که این تحقیق در راستای تدوین الزام‌های تحقق اصول رهنامه راهبردی نظامی - امنیتی نیروهای مسلح ج.ا.ایران انجام شده، پیشنهاد می‌شود توسط سایر پژوهشگران نسبت به پژوهش در زمینه تبیین الزام‌های رهنامه راهبردی سایر سازمان‌های عمده نیروهای مسلح اقدام گردد.

(۲) الزام‌های تحقق اصول ۱۳ گانه رهنامه راهبردی نظامی - امنیتی به دست آمده در این تحقیق، به منظور بهره‌برداری و کاربردی کردن آن، مورد استفاده مبادی مربوطه در نیروهای مسلح ج.ا.ایران قرار گیرد.

*****

منابع و یادداشت‌ها

الف. منابع فارسی

۱. امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی)، سیدعلی، (۱۳۸۹)، تهران: مؤسسه پژوهشی - فرهنگی انقلاب اسلامی، مجموعه بیانات، نرم‌افزار حدیث ولایت.
۲. پورشاسب، عبدالعلی، (۱۳۸۶)، *رهنامه نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران*، تهران: دانشگاه عالی دفاع ملی: دانشکده دفاع ملی.
۳. توحیدی، ارسطو، (۱۳۹۱)، مهندسی تولید قدرت نظامی، تهران: دانشگاه عالی دفاع ملی، *ماهنامه نگرش راهبردی*، سال سوم، شماره ۱۴.
۴. جمالی، علی اصغر و محمود رستمی، (۱۳۸۱)، *تاریخ نظامی جهان و هنر جنگ*، تهران: دانشگاه افسری امام علی (ع).
۵. جمشیدی، محمدحسین، (۱۳۸۰): *تعاریف و مفاهیم اندیشه نظامی*، تهران: دوره عالی جنگ (جزوه درسی).
۶. جمشیدی، محمدحسین، (۱۳۸۳)، *مبانی و تاریخ اندیشه نظامی در جهان*، تهران: دافوس سپاه، دوره عالی جنگ.
۷. دانش‌آشتیانی، محمد باقر (۱۳۸۳)، اصول و روش تدوین رهنامه نظامی، *فصلنامه مطالعات دفاعی راهبردی*، سال دوم، شماره ۲۰.
۸. شاه‌محمدی، محمد، (۱۳۹۳)، *رهنامه پدافند غیرعامل جمهوری اسلامی ایران در برابر تهدیدات ناهمگون*، تهران: دانشگاه عالی دفاع ملی: دانشکده دفاع ملی.
۹. عبدالله‌خانی، علی، (۱۳۸۳)، *نظریه‌های امنیت ملی*، تهران: انتشارات مؤسسه فرهنگی مطالعات و تحقیقات بین‌المللی ابرار معاصر.
۱۰. قنبری جهرمی، محمدحسین، (۱۳۹۴)، *طراحی رهنامه بازدارندگی همه‌جانبه ج.ا.ایران در چشم‌انداز بیست‌ساله کشور*، تهران: مرکز تحقیقات راهبردی دفاعی.
۱۱. مطالعات گروهی دانشگاه عالی دفاع ملی، دانشکده دفاع ملی، (۱۳۹۰)، *مطالعه تطبیقی در اندیشه نظامی*، تهران: انتشارات دانشگاه عالی دفاع ملی.
۱۲. مطالعات گروهی دانشگاه عالی دفاع ملی، دانشکده دفاع ملی، (۱۳۹۷)، *مطالعه گروهی تدوین رهنامه راهبردی دفاع ملی با رویکرد دفاعی - امنیتی*، تهران: انتشارات دانشگاه عالی دفاع ملی.
۱۳. نظامی‌پور، قدیر و کاظم امیرشجاعی، (۱۳۹۳)، *جزوه درسی*، جلسه خبرگی معاونت اطلاعات و امنیت س.ک.ن.م، تهران: دانشگاه عالی دفاع ملی.
۱۴. نوروزی، محمدتقی، (۱۳۸۵)، *راهبردهای دفاعی - امنیتی نیروهای مسلح ج.ا.ایران*، تهران: انتشارات سنا.

۱۵. نیک‌جو، علی‌احسان و زهره آقابابایی، (۱۳۸۵)، *نگرشی بر اصول و مبانی مدیریت نظامی ج.ا.ایران در هشت سال دفاع مقدس*، تهران: انتشارات عصر فرزندگان و نقش بیان.
۱۶. ورزشکار، احمد، (۱۳۹۰)، *جزوه مدیریت استراتژیک پیشرفته (تدوین، اجرا، ارزیابی)*، تهران: دانشگاه علامه طباطبایی.

ب. منابع انگلیسی

1. Takeyh, Ray, (2006), *Hidden Iran: Paradox and Power in the Islamic Republic*, New York: Times Book.

Archive of SID